

O VIAȚĂ CONSACRATĂ STUDIULUI LITERATURII. PROFESORUL TIMOFEI ROȘCA LA 80 DE ANI

Timofei Roșca, doctor habilitat în filologie, timp de peste 40 de ani a activat la Catedra de limba și literatura română a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. A ținut diferite cursuri la ciclurile licență și masterat, specializându-se în literatura sec. XX. Este autor a trei monografii, coautor al multor volume colective.

S-a născut la 9 august 1942, în satul Popeasca, județul Cetatea Albă, într-o familie de agricultori. Învăță, mai întâi, în școala de șapte ani din satul natal, apoi își continuă învățătura la Școala medie nr. 1 din centrul raional Căușeni, unde predă Ștefan Bejenaru, învățător emerit, care a avut o influență decisivă asupra destinului viitorului savant. După absolvirea școlii medii, este numit învățător la școala medie din satul vecin, Cârnațeni, nu înainte de a absolvi cursurile de perfecționare din Chișinău, organizate pe baze obștești de către Ministerul Învățământului. Concomitent, susține examenele de admitere la Universitatea de Stat, secția cu frecvență redusă. La îndemnul profesorilor Anatolie Ciobanu, Ion Osadenco, Constantin Dobrovolschi, pentru a studia mai consistent materia, trece la secția cu frecvență la zi. Transferul a fost posibil și datorită generozității surorii Ana, care și-a asumat grija pentru mama Eudochia (tatăl, Vasile Roșca, decedase în 1945, când mezinul avea doar trei ani).

Interesul față de literatură, participarea la conferințele științifice studentești și la cenaclurile literare a atras atenția profesorilor de la facultate, și, după absolvire, i s-a recomandat să-și continue studiile. Până la examenele de admitere la aspirantură, s-a angajat la revista *Cultura*, în calitate de colaborator literar, avându-i în preajmă pe Victor Teleucă (redactor-șef), Dumitru Matcovschi, Constantin Andreev, Sergiu Nucă, Tudor Romanciuc ș.a., de la care a învățat multe din specificul scrisului. Teza de doctorat *Corelația obiectivului și subiectivului în poezia sovietică moldovenească* (1987) a provocat discuții, mai cu seamă sub aspect metodologic. Autorul tezei, în viziunea oponentilor, deraia

de la teoria realismului socialist. Competitorul insista pe latura specificității insolitului, pe spontaneitate, pe libertatea cugetului eului creator, pe structura textului, pe emoțional și rațional. În calitate de lector, apoi de lector superior, conferențiar universitar la Catedra de limba și literatura moldovenească a U.P.S. „Ion Creangă” din Chișinău, se face cunoscut ca autor de studii și articole originale despre poezia lui George Meniuc, Nicolai Costenco, Andrei Lupan, Bogdan Istru, Emilian Bucov, Liviu Deleanu ș.a., apărute în periodicele *Nistru*, *Cultura*, *Basarabia*.

Un interes vădit manifestă exegetul și față de poezia șaizecistă și șaptezecistă, publicând o serie de articole referitor la creațiile poezilor Grigore Vieru, Victor Teleucă, Liviu Damian, Ion Vatamanu, Petru Cărare, Gheorghe Vodă, Pavel Boțu, Arhip Cibotaru, Aureliu Busuioc, Emil Loteanu, Mihail Garaz, Anatol Ciocanu, Anatol Codru, Petru Dudnic, Agnesa Roșca, Irina Stavschi, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Vasile Romanciuc, Arcadie Suceveanu, Teodora Bragă ș.a. Preocupările conferențiarului cuprind proza și dramaturgia. Scrie articole de studiu substanțiale privitoare la creațiile lui Ion Creangă, Ion Druță, Spiridon Vangheli, Liviu Rebreanu ș. a.

Dedicat cercetării fenomenului literar contemporan, Timofei Roșca e cooptat, în calitate de cercetător științific coordonator, la Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei. În anul 2012 susține teza de doctor habilitat cu tema *Structura liricii șaizeciste*, în care confruntă fenomenul poetic românesc de pe ambele maluri ale Prutului cu fenomenul poetic european. O mare parte dintre aspectele structurale ale poeziei din spațiul pruto-nistean au fost ilustrate pe paginile revistelor: *Literatura și arta*, *Revistă de lingvistică și știință literară*, *Limba Română*, *Philologia*, *Metaliteratură*, *Intertext*, *Akadosmos*, *Revistă de știință, inovare, cultură și artă*, *Bibliopolis*, *Studii de știință și cultură* (revistă trimestrială editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad), *Gând românesc*. *Revistă lunară de cultură, știință și artă*.

Criticul literar Timofei Roșca este autor al articolelor *Taina ca principiu de creație* (în volumul *Fenomenul artistic Ion Druță*, 2008), *Grigore Vieru. Condiția epistemică a poeziei* (în volumul *Grigore Vieru, poetul*, 2010) din colecția *Academica* și *Dumitru Matcovschi: confruntarea cu timpul* (în volumul *Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății*, 2009), *Anatol Codru: structura brâncușiană a lirismului* (în volumul *Anatol Codru. Mitul personal*, 2016) din colecția *Personalități notorii*: ș.a. Este coautorul volumului colectiv *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări* (1998), unde a publicat două articole pentru școala universitară și cea preuniversitară: *Revelație și insolit în poezia lui Marin Sorescu și Vocație umoristică și curaj civic în poezia lui Petru Cărare*.

Timofei Roșca este autorul a trei monografii: *Dubla revelație a chemării* (studiu monografic despre creația literară, activitatea publicistică și pedagogică

a lui Ion Iachim, 2006), *Structuri lirice în poezia anilor '60* (2007), *Labirinturile poeziei. Piramida lui Keops* (2022).

În studiul *Dubla revelație a chemării*, pe lângă capacitățile didactice, publicistice, artistice ale Profesorului Emerit Ion Iachim, autorul descoperă în personalitatea fostului său student și vocația de povestitor, deloc exagerat, „un al doilea Creangă”. Or, Ion Iachim, autor al cărții *Cu jăromaticul pe buze*, apărute în mai multe ediții, își asumă curajul să „prelungescă” șirul *Amintirilor din copilărie* ale neîntrecutului povestitor, adică să „completeze” ceea ce humuleșteanul ar fi vrut să „spună”, și nu a reușit în zburciunata și semnificativa sa viață.

În cea de-a doua monografie, *Structuri lirice în poezia anilor '60*, autorul propune cititorului analize structurale privind poezia șaizeciștilor și o serie de profiluri ale unora dintre cei mai activi critici literari din Republica Moldova: Vasile Coroban, Mihai Cimpoi, Nicolae Bilețchi, Mihail Dolgan, Ion Ciocanu, Alexandru Burlacu, Gheorghe Mazilu. Sunt probe de definire a stilurilor, care mai rar devin obiectul unor sondaje, necesare pentru a cunoaște mai din adânc specificitatea fenomenului artistic propriu-zis, precum și a celei care se referă la critica literară în special, – un tip de consacrare intelectual-emoțională, un tip de *ars combinatoria*, foarte necesară într-o cultură literară.

Labirinturile poeziei. Piramida lui Keops, cea de-a treia lucrare, reprezintă o sinteză a investigațiilor dr. hab. Timofei Roșca referitoare la specificitatea valorică a poeziei. Autorul trece dincolo de analiza propriu-zisă a textului și se angajează într-o participare creatoare la strategiile vizionare ale poeziei. *Labirintul* este privit ca un concept și viziune, totodată, când poetul, ca și exegetul, trece barierele gândirii „vizibile” și se avântă, creator, în spații și stări reprobabile. Cu alte cuvinte, autorul studiului caută să se adapteze la altitudinile sublimităților spirituale ale poeziei vizate, fiecare dintre ei fiind ispitit, „amețit” (Nicolae Dabija) de labirinturile căutării și ieșirii, de fiecare dată altfel. În poezia lui Nichita Stănescu, atât poetul, cât și exegetul trăiește ispita labirintică a unui spațiu de tipul *Piramidei lui Keops*, a unei excepționale descoperiri fără „ieșire”. În poezia lui Grigore Vieru, condiția epistemică se realizează prin cel de-al „doilea creier”, prin trăire. Trăirea deschide labirinturile lumii, precum și pe cele ale eului poetic însuși. Modul postmodernist de dobândire a sensurilor labirintizate în poezia lui Marin Sorescu este ironicolirosofic sau cel de mitizare creativă, sesizată și la poezii basarabeni Victor Teleucă, Anatol Codru, Aureliu Busuioc, Petru Cărare ș.a. La Anatol Codru, ispita labirintică este una brâncușiană, care se identifică cu ceea ce poetul numește *mitul personal*. La Ana Blandiana, autorul studiului sesizează un spațiu latent, anamnestic, discută despre lume, existență într-un univers abisal, când/unde poeta se autodepășește, trece în eclipsa propriilor obsesii. În *lirosafia* (Mihai Cimpoi) lui Victor Teleucă, autorul studiului

se retrage, odată cu poetul, într-o *Piramidă a singurătății*, ca să participe *La o margine de existență*, la examinarea, echidistantă a existenței umane, când se pune condiția de a te întreba: nu „cum este lumea”, ci „de ce este”, ceea ce presupune o răsturnare axiologică a filosofiei existenței. În chei diferite se investighează labirinturile lumii și ale poeziei în creațiile celorlalți poeți: Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Dumitru Matcovschi, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Arcadie Suceveanu ș. a.

Timofei Roșca a pregătit pentru editare a patra monografie *Poezia Leonidei Lari: între Daimon și Demiurg*. Pentru activitatea didactică și științifică, domnului Timofei Roșca i s-a conferit Medalia „Meritul Civic”.

Îi dorim domnului profesor Timofei Roșca sănătate, mulți ani înainte, clipe de inspirație, noi studii despre bogatul și nesecatul univers al literaturii în care ne regăsim, ne înnobilăm, mai bine cunoaștem lumea și pe noi înșine.

Vlad CARAMAN

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

Alexandru BURLACU

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)